

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi mielenterveyslain
8 §:n muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Mielenterveyslain tahdosta riippumatta annettavaan hoitoon määräämisen edellytyksiä koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi alaikäisen hoidon osalta vastaamaan nykyistä paremmin lapsen oikeuksia koskevaa yleissopimusta.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

Vuoden 1991 alusta voimaan tulleen mielenterveyslain (1116/90) 8 § sisältää säännökset tahdosta riippumatta annettavasta psykiatrisesta sairaalahoidosta myös alaikäisen osalta. Pykälän 1 momentin nojalla henkilö voidaan määrätä psykiatriseen sairaalahoitoon, jos hän on mielisairauden vuoksi momentissa edellytetyin tavoin hoidon tarpeessa. Pykälän 2 momentin nojalla alaikäinen voidaan määrätä psykiatriseen sairaalahoitoon myös, jos hän on vakavan mielenterveydenhäiriön vuoksi samoin edellytyksin hoidon tarpeessa. Viimeksi mainitun momentin nojalla hoidossa olevaa alaikäistä saadaan pitää ainoastaan alaikäisille tarkoitettulla osastolla. Mielenterveysasetuksen (1247/90) mukaan lain 8 §:n 2 momentissa mainitulla osastolla tarkoitetaan sairaalan lasten- tai nuorisopsykiatrista hoitoa antavaa yksikköä. Velvoite pitää alaikäinen hoidossa ainoastaan alaikäisille tarkoitettulla osastolla ei mielenterveyslain sanamuodon mukaan koske niitä tapauksia, jolloin alaikäinen on määrätty tahdostaan riippumatta annettavaan psykiatriseen sairaalahoitoon lain 8 §:n 1 momentin perusteella.

Maassamme on alaikäisille tarkoitetuilla osastoilla 409 sairaansijaa, joista 285 on lastenpsykiatrista ja 124 nuorisopsykiatrista sairaansijaa. Nykyisin alaikäisille tarkoitetuissa yksiköissä hoito on lähes yksinomaan perustunut vapaaehtoisuuteen. Tahdosta riippumattoman hoidon on katsottu kuuluvan aikuisia hoitavien yksikköjen vastuulle.

Vuoden 1991 aikana on runsaat 60 alle 18-vuotiasta ollut mielenterveyslain 8 §:n tarkoittamassa psykiatrisessa sairaalahoidossa. Heistä runsas puolet on ollut hoidettavana mielisairauden perusteella ja vajaa puolet vakavan mielenterveydenhäiriön perusteella. Alaikäisten osalta hoitopäätökset alistetaan aina lääninoikeuden vahvistettaviksi. Päätöksiä on alistettu vuonna 1991 lääninoikeuksiin runsaat 80 kappaletta.

Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 60/91) mukaan on erityisesti vapaudenriiston kohteeksi joutunutta lasta pidettävä erillään aikuisista paitsi silloin, kun katsotaan olevan lapsen edun mukaista menetellä toisin. Mielenterveyslain 8 §:n soveltamisessa on juuri alaikäisten osalta ilmennyt tulkinnanvaraisuutta, mikä on osaltaan johtunut siitä, ettei lain sanamuoto ole vastannut täsmällisesti lapsen oikeuksia koske-

vaa yleissopimusta. Käytäntö on ollut horjuvaa, koska mielenterveyslain 8 §:n 2 momentti viittaa vain vakavan mielenterveydenhäiriön perusteella tahdosta riippumatta hoidossa oleviin alaikäisiin. Ilmaisuuksien ainoastaan alaikäisille tarkoitettulla osastolla on aiheuttanut myös tulkintavaikeuksia. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 37 artiklan c kohta tarkoittaa kaikkien alle 18-vuotiaiden vapaudenriiston kohteeksi joutuneiden pitämistä erillään aikuisista. Poikkeuksena on tilanne, jossa on lapsen edun mukaista menetellä toisin.

Tahdosta riippumattomassa psykiatrisessa sairaalahoidossa olevien alaikäisten määrä osoittaa, että yksittäisissä sairaanhoitopiireissä voi kulua pitkiä aikoja, jolloin yhtään alaikäistä ei ole tällaisessa hoidossa. Toisaalta on osoittautunut, että huomattava osa näistä potilaista voidaan hoitaa muiden hoidossa olevien alaikäisten kanssa yhdessä. Vain osan hoito edellyttää erityistä yksinomaan suljettuna yksikkönä toimivaa hoitopaikkaa.

Mielenterveyslain 8 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että alaikäisten hoito järjestetään erillään aikuisista. Tämä tarkoittaisi sekä niitä tilanteita, joissa alaikäinen on otettu psykiatriseen sairaalahoitoon tahdostaan riippumatta mielisairauden perusteella, että sellaisia tilanteita, joissa hoitoon ottaminen on tapahtunut vakavan mielenterveydenhäiriön perusteella. Tämä tarkoittaa alaikäisten hoidon tosiasiallista järjestämistä erillään aikuisista. Erillään pitämisestä voitaisiin luopua vain, kun lapsen etu sitä vaatii. Hoidollisilla näkökohdilla on arviointia suoritettaessa ensisijainen merkitys. Ala-

ikäisten tahdosta riippumatonta hoitoa ei tarvitse järjestää erillään muusta alaikäisten hoidosta, jollei se ole hoidollisilla syillä perusteltua. Lapsen hoito on muutoinkin järjestettävä lapsen oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti.

2. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

On arvioitu, että esityksellä ei ole lisäkustannuksia aiheuttavaa vaikutusta. Tämä edellyttää kuitenkin jossain määrin psykiatristen palvelujen uudelleenarviointia ja yhteensovittamista.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on vireillä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluja ja lastensuojelua koskeva kehittämissuunnitelma. Sen mukaan nuorten psykiatriseen hoitoon tulisi suunnata voimavaroja. Nämä voitaisiin saada kohdentamalla nykyisiä aikuisten psykiatrisen sairaalahoidon voimavaroja nuorten hoitoon sekä parantamalla sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä, työnjakoa ja hoidon porrastusta lasten ja nuorten palveluissa.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

mielenterveislain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 14 päivänä joulukuuta 1990 annetun mielenterveislain (1116/90) 8 §:n 2 momentti
 sekä

lisätään lain 8 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

8 §

Hoitoon määräämisen edellytykset

Alaikäinen voidaan määrätä tahdostaan riippumatta psykiatriseen sairaalahoitoon myös, jos hän on vakavan mielenterveydenhäiriön vuoksi hoidon tarpeessa siten, että hoitoon toimittamatta jättäminen olennaisesti pahentaisi hänen sairauttaan tai vakavasti vaarantaisi hänen terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta

ja jos mitkään muut mielenterveyspalvelut eivät sovellu käytettäväiksi.

Edellä 1 ja 2 momentin nojalla hoidettavana olevan alaikäisen hoito tulee järjestää yksikössä, jolla on edellytykset ja valmiudet hoitaa häntä. Alaikäistä tulee hoitaa erillään aikuisista, jollei katsota olevan alaikäisen edun mukaista menetellä toisin.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 12 päivänä kesäkuuta 1992

Tasavallan Presidentin estyneenä ollessa

Pääministeri

ESKO AHO

Sosiaali- ja terveysministeri *Jorma Huuhtanen*

Laki

mielenterveyslain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 14 päivänä joulukuuta 1990 annetun mielenterveyslain (1116/90) 8 §:n 2 momentti
 sekä
lisätään lain 8 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki:

Ehdotus

8 §

Hoitoon määrämisen edellytykset

Alaikäinen voidaan määrätä tahdostaan riippumatta psykiatriseen sairaalahoitoon myös, jos hän on vakavan mielenterveydenhäiriön vuoksi hoidon tarpeessa siten, että hoitoon toimittamatta jättäminen olennaisesti pahentaisi hänen sairauttaan tai vakavasti vaarantaisi hänen terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta ja jos mitkään muut mielenterveyspalvelut eivät sovellu käytettäväksi. *Tämän momentin nojalla hoidossa olevaa alaikäistä saadaan pitää ainoastaan alaikäisille tarkoitetulla osastolla.*

Alaikäinen voidaan määrätä tahdostaan riippumatta psykiatriseen sairaalahoitoon myös, jos hän on vakavan mielenterveydenhäiriön vuoksi hoidon tarpeessa siten, että hoitoon toimittamatta jättäminen olennaisesti pahentaisi hänen sairauttaan tai vakavasti vaarantaisi hänen terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta ja jos mitkään muut mielenterveyspalvelut eivät sovellu käytettäväksi.

Edellä 1 ja 2 momentin nojalla hoidettavana olevan alaikäisen hoito tulee järjestää yksikössä, jolla on edellytykset ja valmiudet hoitaa häntä. Alaikäistä tulee hoitaa erillään aikuisista, jollei katsota olevan alaikäisen edun mukaista menettellä toisin.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 199 .*

*Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen
 täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.*